

Stereotipia comentariului incident de conformitate în stilul biblic-religios. Conținut, geneză, funcții

Monica TIMOFTE

Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava

Abstract: Our paper focuses on finding out the content, origin and functions of a particular syntactic and semantico-pragmatic stereotype in Paul's *Epistle to the Romans*. Our findings – which are positive as to the structural value of the stereotype under investigation – involve a broader characterization of the religious functional style in terms of form and content.

Keywords: *structural stereotype, pragmatic force, religious functional style, the semantics of conformity.*

§1. **Comentariul incident de conformitate.** Lucrarea noastră circumscrisă subiectului mai larg referitor la stereotipii lingvistice are ca obiect de aplicație un tip de structură numită de noi „comentariu incident de conformitate”. Supunem, de aceea, atenției două contexte care ilustrează și clarifică succint identitatea aparte a acestui tip structural.

- (1) Fabrica funcționează **după cum zice patronul**.
- (2) Fabrica funcționează, **după cum zice patronul**.

Analiza enunțurilor (1) și (2) arată că, în ciuda asemănărilor de expresie, cele două propoziții evidențiate cu caractere bold au un comportament semantico-formal diferit:

În contextul (1):

- din punct de vedere *semantic*, între cele două propoziții se stabilește o relație directă de *subordonare*, care generează *funcția de circumstanțial de conformitate* (subspecie semantică a circumstanțialului de mod) pentru cea de-a doua propoziție: relația se stabilește, deci, la *nivelul frazei*, și exprimă conformitatea acțiunii verbale din propoziția întâi față de conținutul exprimat în propoziția a doua;
- din punct de vedere *formal*, jonctivul subordonator *după cum* nu e dublat de mărci prozodice și de punctuație.

În contextul (2):

- *semantic*, între cele două propoziții nu se mai stabilește o relație directă, de subordonare a propoziției a doua față de verbul regent din propoziția întâi, ci o *relație heteroplană de tip incident*¹. Aceasta înseamnă că propoziția a doua nu mai exprimă semantica unui circumstanțial de conformitate, ci este expresia unui *comentariu incident de conformitate*. Fiind articulat pe baza unui raport heteroplan, enunțul (2) nu mai este o frază, ci un *text*², care pune în relație două planuri de comunicare diferite: a) *planul comunicării propriu-zise* (al *vorbirii directe*, în cazul discursului raportat) și b) *planul comentariilor incidente* (sau *vorbirea indirectă*, în cazul discursului raportat);
- *formal*, joncțiunea propozițiilor aparținând la planuri de comunicare diferite este obligatoriu dublată de mărci prozodice cărora, în codul scris, le corespund diferite semne de punctuație: aici, virgula. Fiind o paranteză în structura enunțului, unitatea a doua, incidentă, ocupă o poziție secundă sau finală, dar poate ocupa și poziție inițială (*După cum zice patronul*, fabrica funcționează).

§2. În stilul religios, în speță în textul biblic, semantica conformității unității A cu unitatea B are mai multe forme de expresie sintactică și dimensiuni variabile: de la parte de propoziție și propoziție (secundară sau principală) pînă la planuri de comunicare: comunicarea propriu-zisă, planul comentariului justificativ, planul comentariului apozitiv și planul comentariului incident.

Sub forma comentariului incident de conformitate, aceasta apare de 18 ori în cele 16 capitole ale *Epistolei lui Pavel către Romani*, impunîndu-se ca structură sintactică și semantico-pragmatică stereotipă. Enumerăm mai jos faptele de limbă care ilustrează această situație:

- (3) Căci mie nu mi-e rușine de Evanghelia lui Hristos; fiindcă ea este puterea lui Dumnezeu pentru mîntuirea fiecăruia care crede: întâi a iudeului, apoi a grecului; deoarece în ea este descoperită o neprihănire pe care o dă Dumnezeu, prin credință și care duce la credință, **după cum este scris**: „Cel neprihănit va trăi prin credință.” (Rom. 1: 16-17)
- (4) Tu, care te fălești cu Legea, necinstești pe Dumnezeu prin călcarea acestei Legi? Căci „din pricina voastră este hulit Numele lui Dumnezeu între Neamuri”, **după cum este scris**. (Rom. 2: 23-24)
- (5) Nicidecum! Dimpotrivă, Dumnezeu să fie găsit adevărat, și toți oamenii să fie găsiți mincinoși, **după cum este scris**: „Ca să fii găsit neprihănit în cuvintele Tale și să ieși biruitor cînd vei fi judecat.” (Rom. 3: 4)
- (6) Ce urmează atunci? Sîntem noi mai buni decît ei? Nicidecum. Fiindcă am dovedit că toți, fie iudei, fie greci, sînt sub păcat, **după cum este scris**: „Nu este nici un om neprihănit, nici unul măcar. Nu este nici unul care să aibă pricepere. Nu este nici unul care să caute cu tot dinadinsul pe Dumnezeu. Toți s-au abătut și au

¹ Relații heteroplane sînt, din punctul nostru de vedere, relațiile de incidentă, apozitivă și cea justificativă [Timofte, 2005].

² Pentru definirea textului ca unitate pragmatico-sintactică, vezi [Timofte, 2015].

- ajuns niște netrebnci. Nu este nici unul care să facă binele, nici unul măcar. Gîtlejul lor este un mormînt deschis; se slujesc de limbile lor ca să înșele; sub buze au venin de aspidă; gura le este plină de blestem și de amărăciune; au picioarele grabnice să verse sînge; prăpădul și pustiirea sînt pe drumul lor; nu cunosc calea păcii; frica de Dumnezeu nu este înaintea ochilor lor.” (Rom. 3: 9-18)
- (7) De aceea moștenitori sînt cei ce se fac prin credință, pentru ca să fie prin har, și pentru ca făgăduința să fie chezășuită pentru toată sămînța lui Avraam: nu numai pentru sămînța aceea care este sub Lege, ci și pentru sămînța aceea care are credința lui Avraam, tatăl nostru al tuturor, **după cum este scris**: „Te-am rînduit să fii tatăl multor neamuri.” El, adică, este tatăl nostru înaintea lui Dumnezeu în care a crezut, care învie morții și care cheamă lucrurile care nu sînt, ca și cum ar fi. (Rom. 4: 16-17)
- (8) Nădăjduind împotriva oricărei nădejdi, el a crezut, și astfel a ajuns tatăl multor neamuri, **după cum i se spusese**: „Așa va fi sămînța ta.” (Rom. 4: 18)
- (9) Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos? Necazul, sau strîmtorarea, sau prigonirea, sau foametea, sau lipsa de îmbrăcăminte, sau primejdia, sau sabia? **După cum este scris**: „Din pricina Ta sîntem dați morții toată ziua; sîntem socotiți ca niște oi de tăiat.” (Rom. 8: 35-36)
- (10) s-a zis Rebecăi: „Cel mai mare va fi rob celui mai mic”, **după cum este scris**: „Pe Iacov l-am iubit, iar pe Esau l-am urît.” (Rom. 9: 12-13)
- (11) Astfel, El ne-a chemat nu numai dintre iudei, ci și dintre Neamuri, **după cum zice în Osea**: „Voi numi «popor al Meu» pe cel ce nu era poporul Meu și «preaiubită» pe cea care nu era preaiubită. (Rom. 9: 24-25)
- (12) Și, **cum zisese Isaia mai înainte**: „Dacă nu ne-ar fi lăsat Domnul Savaot o sămînță, am fi ajuns ca Sodoma și ne-am fi asemănat cu Gomora.” (Rom. 9: 29)
- (13) Pentru ce? Pentru că Israel n-a căutat-o prin credință, ci prin fapte. Ei s-au lovit de Piatra de poticnire, **după cum este scris**: „Iată că pun în Sion o Piatră de poticnire și o Stîncă de cădere: și cine crede în El nu va fi dat de rușine.” (Rom. 9: 32-33)
- (14) Căci prin credința din inimă se capătă neprihănirea, și prin mărturisirea cu gura se ajunge la mîntuire, **după cum zice Scriptura**: „Oricine crede în El nu va fi dat de rușine.” (Rom. 10: 10-11)
- (15) Și cum vor propovădui, dacă nu sînt trimiși? **După cum este scris**: „Cît de frumoase sînt picioarele celor ce vestesc pacea, ale celor ce vestesc Evanghelia!” (Rom. 10: 15)
- (16) Deci ce urmează? Că Israel n-a căpătat ce căuta, iar rămășița aleasă a căpătat; pe cînd ceilalți au fost împietriți, **după cum este scris**: „Dumnezeu le-a dat un duh de adormire, ochi ca să nu vadă, și urechi ca să n-audă, pînă în ziua de astăzi.” (Rom. 11: 7-8)
- (17) Și atunci tot Israelul va fi mîntuit, după cum este scris: „Izbăvitorul va veni din Sion și va îndepărta toate nelegiuirile de la Iacov. Acesta va fi legămîntul pe care-l voi face cu ei, cînd le voi șterge păcatele.” (Rom. 11: 26-27)
- (18) Căci și Hristos nu și-a plăcut Lui însuși; ci, **după cum este scris**: „Ocările celor ce Te ocărăsc pe Tine au căzut peste Mine.” (Rom. 15: 3)
- (19) Hristos a fost, în adevăr, un slujitor al tăierii împrejur, ca să dovedească credințioșia lui Dumnezeu și să întărească făgăduințele date părinților; și ca Neamurile să slăvească pe Dumnezeu, pentru îndurarea Lui, după cum este scris: „De aceea Te voi lăuda printre Neamuri și voi cînta Numelui Tău.” (Rom. 15: 8-9)

(20) Și am căutat să vestesc Evanghelia acolo unde Hristos nu fusese vestit, ca să nu zidesc pe temelie pusă de altul, **după cum este scris**: „Acea căroră nu li se propovăduise despre El Îl vor vedea, și cei ce n-auziseră de El Îl vor cunoaște.” (Rom. 15: 20-21)

§3. Motivația sintactică a stereotipiei structurale a comentariului incident de conformitate se relevă la o analiză mai atentă a particularităților semantice și formale ale acesteia în opoziție cu trăsăturile semantico-formale ale circumstanțialului de conformitate. Astfel, în exemplul (21):

(21) Și cum vor propovădui, dacă nu sînt trimiși? **După cum este scris**: „**Cît de frumoase sînt picioarele celor ce vestesc pacea, ale celor ce vestesc Evanghelia!**” (Rom. 10: 15)

- *semantic*, propoziția incidentă de conformitate nu exprimă conformitatea cu acțiunea exprimată de verbele din fraza interogativă retorică cu care se relaționează, căci ea *vizuează* nu conținutul acestei unități sau al unui termen din cadrul ei, ci *actul enunțării precedente*, reprezentînd *comentarea acestui act*,
- *semantic și formal*, circumstanțialul de conformitate depinde de regentul verbal din propoziția regentă; or, comentariul incident de conformitate se referă la *comunicarea precedentă (propoziție, frază, text) considerată în ansamblul ei*, cu posibila focalizare a unei informații vehiculate de unul din constituenții acestuia;
- *formal*, circumstanțialul de conformitate poate fi sau alăturat direct termenului regent, sau despărțit prin virgulă de acesta, în timp ce comentariul incident de conformitate este obligatoriu însoțit de mărci prozodice căroră, în codul scris, le corespund diferite semne de punctuație: aici, semnul întrebării.

Diferențele semantico-formale dintre cele două tipuri de structuri sînt explicabile prin admiterea evoluției enunțului cu comentariu incident de conformitate (= structură de suprafață sau incompletă) dintr-o structură cu circumstanțial de mod de conformitate (= structură de adîncime sau completă). Refacerea structurii complete se poate face prin parafrazări în care este prezent un *verb ilocuționar* de tipul: *a afirma, a spune, a zice, a întreba* etc., sau verbul *a fi* cu valoare predicativă [= *a se întîmpla*], ce apare exclusiv la forma de persoana întîi singular indicativ prezent:

(22) Și cum vor propovădui, dacă nu sînt trimiși? **După cum este scris**: „**Cît de frumoase sînt picioarele celor ce vestesc pacea, ale celor ce vestesc Evanghelia!**” (Rom. 10: 15) < Și cum vor propovădui, dacă nu sînt trimiși? ÎNTREB ACEASTA / ACEASTA SE ÎNTÎMPLĂ **După cum este scris**: „**Cît de frumoase sînt picioarele celor ce vestesc pacea, ale celor ce vestesc Evanghelia!**” (Rom. 10: 15)

Astfel de parafrazări arată că, în *structura de adîncime*, propoziția introdusă prin *după cum* este o subordonată circumstanțială de mod dependentă de un *verb ilocuționar* care reprezintă propoziția principală a frazei în care se află. Prin omiterea acestui verb, în *structura de suprafață*, datorată *economiei de limbaj*, are loc un *transfer de valori* dinspre principala regentă elidată înspre subordonată. Ca urmare, propoziția introdusă prin *după cum*, deși continuă să își păstreze forma de subordonată și unele particularități de conținut, dobîndește caracteristici și de principală: la nivel textual, adică atunci cînd se află integrată într-un enunț heteroplan, nu depinde semantic de un termen din propoziția antecedentă și poate funcționa ca bază a planului de comunicare incident. Cu alte cuvinte, identitatea distinctă a comentariului incident de conformitate față de circumstanțialul de mod de conformitate își găsește *motivația sintactică* în *anacolutul* constînd în omiterea unei părți de comunicare considerate «în plus» de către vorbitor [Dimitriu, 2002].

Consecința în plan funcțional a acestei reorganizări sintactice este că unitatea incidentă de conformitate nu mai este nici subordonată (funcția de comentariu incident de conformitate nu mai este urmarea raportului de subordonare, ci urmarea unei relații heteroplane), și nici principală (căci, deși nu se poate identifica un termen regent – în planul comunicării propriu-zise – față de care enunțul incident să se subordoneze, totuși, comentariul incident de conformitate apare întotdeauna ca termen secund al relației și, formal, are aspect de subordonat). Așadar, unitatea incidentă de conformitate, avînd caracteristici mixte (la fel cu cea justificativă și cu cea apozitivă): și/nici principal, și/nici secundar, vom spune că aceasta, din punctul de vedere al importanței, este purtătoarea unei *funcții sintactico-pragmatice intermediare* [Timoft, 2005], și anume *funcția de comentariu incident de conformitate*.

§4. Motivația semantico-pragmatică a stereotipiei structurii incidente de conformitate trebuie să plece de la observația că toate enunțurile citate din discursul biblic conțin un *verbum dicendi* care face trimitere la o *referință scripturistică* („după cum este scris”, „după cum zice Scriptura”, „după cum zice în Osea”, „cum zisesese Isaia mai înainte”). Această stereotipie ține de identitatea specifică a stilului religios, caracterizat, ca toate celelalte stiluri funcționale, binar, prin conținut și formă.

Din punctul de vedere al *conținutului*, *stilul religios* se particularizează în mod cu totul special prin identitatea unică *Cuvînt scris – Cuvînt întrupat*. Altfel spus, conținutul stilului biblic-religios este construit pe premisa că acest Cuvînt, numit Biblia³ sau Sfintele Scripturi, este vocea autoritară a Cuvîntului lui Dumnezeu, descoperirea infailibilă a voii Lui, față de care orice altă voce trebuie să se subordoneze. Premisa aceasta necesită o clarificare: și anume, ea nu impune o interdicție privind cercetarea, mai exact, Cuvîntul scris nu se sustrage cercetării acestei pretenții de autoritate absolută pe care o postulează, ci doar impune o metodologie de cercetare aparte cu privire la propria valoare de adevăr, și care derivă din unicitatea obiectului de cercetare. Ortodoxia acestei metodologii

³ Termenul *Biblie* nu se găsește nicăieri scris în Scripturi. El derivă din grecescul *biblos*, însemnînd “carte” (la plural, *biblia* = „cărți”). Inițial, termenul însemna “păpîrus egiptean”, materialul de bază folosit la copierea sulturilor antice. Denumirea își are originea în numele portului fenician Byblos, de unde se obținea, de obicei, păpîrusul. În epistolele pauline *Biblia* este identificată cu *Sfintele Scripturi* (vezi, Romani 1: 1-2; 2 Timotei 3: 15).

comportă o discuție ce vizează mai multe coordonate. Le semnalăm mai departe doar pe acelea care au legătură directă cu stereotipia structurală în atenție, specifică stilul religios.

a) *Credținerea autorității unui nume e circumscrisă domeniului de cercetare.* Cuvântul lui Dumnezeu definește domeniul spiritual/moral de cercetare. Prin urmare, verificarea valorii de adevăr a acestui Cuvânt nu se poate face prin raportarea la voci aparținând altor domenii și specializări. Observația aceasta are valoare de axiomă. Cu alte cuvinte, expertul bucătar, cercetător al artei culinare, nu poate pretinde autoritate de specialist în domeniul militar, farmaceutic etc., nici nu va legitima valoarea propriei creații (o carte de bucate) cu autoritatea operei lui Einstein, la fel cum nici specialistul în fizica cuantică nu va căuta confirmarea adevărului teoriilor sale în opinia primei balerine a Teatrului Național. Este de la sine înțeles că în exemple de felul acesta nu poate fi vorba de o desconsiderare a autorității vocilor de vîrf ale diferitelor domenii, ci de o evitare a confuziei categoriilor (aici, o confuzie de ordin metodologic), care ar duce la ridicol și derizoriu. În această ordine de idei, în domeniul spiritual/moral, domeniu care are ca obiect de cercetare voința descoperită a lui Dumnezeucu privire la mîntuirea omului, cercetătorul nu poate verifica valoarea de adevăr a Cuvîntului scris prin raportare la propria prejudecată, nici prin raportare la opinia lui Platon, sau a lui Heidegger sau a altor mari gînditori, care, din acest punct de vedere, ar fi voci lipsite de autoritate. În acest punct al demersului logic, se impune identificarea unui răspuns la întrebarea: „Care sînt vocile autorizate ale domeniului de cercetare spiritual/moral care să evalueze postulatul de Adevăr absolut pe care îl reclamă Cuvîntul scris?” Din această întrebare derivă cea de-a doua coordonată a metodologiei în discuție.

b) *Acreditarea valorii de adevăr a Cuvîntului scris este legitimată de calitatea autorității evaluatoare.* În mod firesc, verificarea și validarea calității de Adevăr absolut pe care o reclamă Cuvîntul lui Dumnezeu – Cel scris și Cel întrupat – nu poate fi făcută de către instanțe inferioare din punctul de vedere al autorității, la fel cum nici o instituție nu poate primi acreditare de funcționare decît din partea unei instituții superioare. Or, Adevărul absolut, prin natura Lui, se impune cu necesitate ca punct de început al tuturor lucrurilor, suficient Sieși și supraordonat tuturor. Biblia spune că lui Adam, adică omului, i-a fost dată autoritate peste sfera naturii⁴, dar în sfera morală/spirituală i-a fost interzisă⁵: aici numai Dumnezeu este Autoritatea supremă care stabilește ce e bine *vs.* rău, adevărat *vs.* fals. Această rînduială lăsată de la început arată că în domeniul moral/spiritual, omului nu-i este dat să aibă „adevărul lui”, relativ – căci asumarea autorității în domeniul interzis este tot un act de credință: însă nu în Dumnezeu, ci în promisiunea înșelătoare a șarpelui: „veți fi ca Dumnezeu”⁶. Se impune de aici că ortodoxia metodei de cercetare înseamnă evaluarea valorii de adevăr a Cuvîntului scris prin raportare la ceea ce este egal cu Sine Însuși, adică tot la Cuvîntul scris. Această

⁴ „Dumnezeu i-a binecuvîntat, și Dumnezeu le-a zis: „Creșteți, înmulțiți-vă, umpleți pămîntul, și supuneți-l; și stăpîniți peste peștii mării, peste păsările cerului, și peste orice viețuitoare care se mișcă pe pămînt.” (Gen. 1: 28).

⁵ „dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mîncîci [...]” (Geneza 2: 17).

⁶ Geneza 3: 5.

situație aparte, care definește conceptul de *autoacreditare*, pare a descrie un circuit închis⁷, ce pune pe cercetător în fața unui dat pe care trebuie să-l accepte fără a mai cerceta. În aceste condiții, se ridică, legitim, întrebarea: „În ce măsură este autoacreditarea o garanție a Adevărului?”

c) *Autoacreditarea (argumentul intern) este confirmată de argumente externe*. O cercetare mai atentă a problemei descoperă că *autoacreditarea* se constituie numai în *argument intern* al naturii divine a revelației, adică este argumentul care vizează *natura intrinsecă a Adevărului*. Aceasta din urmă, însă, are manifestări sau trăsături care îl fac recunoscut ca atare cercetătorului (în opoziție cu falsul), și, deci, prin care adevărul se face accesibil cercetării. Trăsăturile acestea vizibile și inerente naturii Sale au valoare de *argumente externe* (ele mărturisesc despre Adevăr). Situația aceasta nu este singulară. Ea poate fi ușor înțeleasă prin analogie cu natura: la întrebarea „De ce pomul din grădină este măr?”, răspunsul cel mai la îndemână este „Pentru că face mere.” Firește, însă, că mărul nu este măr pentru că face mere, ci mărul face mere pentru că este măr. Altfel spus, merele sînt numai *consecința* vizibilă a naturii pomului (= argument extern), însă *cauza* (vizată de întrebare) pentru care pomul face mere nu poate fi identificată decît în însăși natura pomului: „Pomul este măr pentru că este măr.” (= argument intern). În același fel, cu privire la Cuvîntul scris, a cărui origine divină nu poate fi motivată decît intern (autoacreditată), există posibilitatea de a identifica trăsături (consecințe) cu valoare de argumente externe ale naturii Lui. Care sînt, așadar, trăsăturile care fac proba originii divine a revelației scrise?

d) *Conformitatea scripturilor cu ele însele – trăsătură fundamentală de conținut a stilului religios*. Trăsăturile-argument pentru natura divină a Cuvîntului scris sînt identice cu cele ale Cuvîntului întrupat. Limitînd discuția de față la ceea ce clarifică geneza stereotipiei structurale pe care o avem în atenție, amintim doar una din aceste trăsături, și anume, cea pe care Iisus Hristos a amintit-o fariseilor în disputa asupra identității Sale divine: **unitatea de conținut**⁸ – „Orice împărăție dezbinată împotriva ei însăși este pustuită; și orice cetate sau casă dezbinată împotriva ei însăși nu poate dăinui.” (Matei 12: 25). În practica cercetării, deci, coerența de conținut a textelor cu pretenție de revelație divină dovedește acțiunea unuia și aceluiași Duh asupra procesului inspirației (Duhul Adevărului, adică Duhul lui Dumnezeu, care este Unul)⁹. Dimpotrivă, contradicțiile de conținut și inconsecvențele prezente în / între texte sînt urmarea acțiunii unor duhuri diferite. Astfel, în situația că un text religios propune o

⁷ „Chiar dacă Eu mărturisesc despre Mine Însumi, mărturia Mea este adevărată, fiindcă știu de unde am venit și unde Mă duc. Voi nu știți de unde vin, nici unde Mă duc. [...] Eu sînt Cel ce mărturisesc despre Mine Însumi și mărturisește despre Mine Tatăl, Cel ce M-a trimis.” (Ioan 8:14. 18).

⁸ Argumentul unității sau al armoniei de conținut este repetat în Sfintele Scripturi în mai multe rînduri: în *Evangelia după Luca*, „Orice împărăție dezbinată împotriva ei este pustuită; și o casă dezbinată împotriva ei se prăbușește peste alta.” (Luca 11: 17); apostolul Pavel declară că „Iisus Hristos este același ieri și azi și în veci!” (Evrei 13: 8); apostolul Iacov amintește că în „Tatăl luminilor” „nu este nici schimbare, nici umbră de mutare” (Iacov 1: 17).

⁹ Textul Sfintelor Scripturi face proba autenticității tocmai prin remarcabila unitate de conținut (care e singulară între toate textele cu caracter religios din diferitele culturi ale lumii): cele 66 de cărți care o compun se citesc ca o singură carte, în ciuda faptului că sînt scrise în 3 limbi diferite de-a lungul unei perioade de aproape 1600 de ani, de către aproximativ 40 de scriitori aparținînd la medii socio-culturale și profesionale diferite și aflați la distanță unul de celălalt nu doar în timp, ci și în spațiu (3 continente).

învățătură care este contradictorie cu lumina primară, acest lucru duce la anularea valorii lui de adevăr – deoarece, pentru a-și dovedi identitatea reclamată, de text sacru, acesta trebuie să facă **proba conformității** cu revelația deja dată (lumina primară). Armonia cu Scripturile este, deci, esențială, căci nici un prooroc autentic de mai târziu nu vorbește împotriva descoperirilor făcute deja prin proorocii de dinainte de el. Apostolul Pavel amintește că: „Duhurile proorocilor sînt supuse proorocilor” (1 Corinteni 14: 32). Principiul subordonării învățăturii noi față de lumina veche este susținut și de faptul că, dacă Dumnezeu este sursa descoperirilor și inspirației tuturor prorocilor autentici, El nu se poate contrazice *prin* aceștia. Se impune, din cele spuse mai sus, observația că deosebirea adevărului de fals nu este posibilă în afara cercetării: așa cum înțelegerea oricărei teme de cercetare presupune o permanentă relaționare cu celelalte teme ale domeniului¹⁰, tot astfel, aprecierea adecvată a armoniei de conținut ce caracterizează Adevărul Sfințelor Scripturi presupune cercetarea tuturor aspectelor lui¹¹. Astfel, prin chiar faptul că reclamă cu necesitate o permanentă raportare la «stă scris», deci la cercetarea comparată a textelor Scripturii, stilul religios se caracterizează printr-un conținut a cărui înțelegere este fundamentată rațional, pe cercetare, iar nu impusă arbitrar, ca un tabu ce trebuie respectat fără filtrul gândirii.

Discuția succintă de mai sus, referitoare la metodologia cercetării textului sacru, descoperă astfel, geneza și funcțiile semantico-pragmatice ale stereotipiei din textul paulin:

- în privința genezei, constatăm că *semantica conformității* – constînd în *conformarea propriei voci la vocea autoritară a Cuvîntului scris* – își are originea în chiar *trăsătura fundamentală de conținut a stilului religios, care este conformitatea scripturilor cu ele însele*. La rîndul ei, trăsătura de conținut a acestui stil funcțional este motivată prin imperativul de a cerceta identitatea (originea) textelor (deosebirea duhurilor);
- în ceea ce privește funcțiile semantico-pragmatice ale stereotipiei constînd în referința la Sfintele Scripturi, se dovedește că, în loc de a fi expresia unui viciu de formă, *semantica conformității vocii individuale la Cuvîntul scris se relevă ca stereotipie structurală* [Nagy, 2015], *sistemică* și cu funcție *structurantă* deopotrivă la nivelul stilului funcțional și al discursului individual: căci ea se constituie în piatră de rezistență a întregului construct discursiv: în absența acesteia, discursul religios se transformă într-un act comunicativ eșuat, fals, deci se autoanulează. În această ordine de idei, constatăm că în stilul religios, forța argumentativă a *discursului*

¹⁰ Identitatea apartine a funcției sintactice a propoziției predicative, de exemplu, nu ar putea fi apreciată corect în afara înțelegerii statutului acestei funcții la nivelul propoziției și a discuției referitoare la noțiuni ca *principal* – *secundar*, ceea ce, în esență, înseamnă că cercetarea unei singure funcții sintactice angajează cercetarea tuturor funcțiilor.

¹¹ Temele dezbătute de apostolul Pavel în epistolă (împlinirea profețiilor mesianice în persoana lui Iisus Hristos, conceptual de *popor ales* etc.) implică cu necesitate cunoașterea și a celorlalte teme circumscrise Adevărului, la care el face referința prin „după cum este scris”: adevărul despre moarte, adevărul despre înviere, adevărul despre judecată, adevărul despre a doua venire a Mîntuitorului etc. Astfel, armonia de conținut a Sfințelor Scripturi este o trăsătură ce poate fi apreciată adecvat numai printr-un studiu sistematic și de profunzime a Cuvîntului scris. Dimpotrivă, lectura superficială și ocazională nu poate face deosebirea între contradicții reale și aparente.

polifonic [Ducrot, 1980: 233-237; Anscombe, Ducrot, 1988: 174-181] este dată tocmai de vocea Cuvîntului lui Dumnezeu în formă scrisă. Or, această voce care se impune ca avînd *importanța principală / cea mai mare* este actualizată în discurs prin *termenul secund*, incident. Dacă imposibilitatea de a valida conținutul propriei voci prin vocea cu autoritate absolută a Cuvîntului scris duce la nereușita actului comunicativ, dimpotrivă, *polifonia concordantă* a vocilor din cele două planuri (aici, comunicare propriu-zisă – comentariu incident) conferă valoare de adevăr propriei enunțări – ceea ce face din comunicare un act ilocutoriu reușit. Astfel, *din perspectivă semantico-pragmatică, termenul incident are importanță obligatorie și principală (supraordonată)* față de *termenul* actualizat prin *comunicarea propriu-zisă*, devenit, din acest punct de vedere, *termen secund, subordonat*. Situația aceasta descrie o ierarhie inversată față de cea pe care o evidențiază o analiză doar din perspectivă sintactică a enunțului.

Din punctul de vedere al *forme*, limbajul *stilului biblic-religios* este expresia nedesăvîrșită și limitată a limbajului omenesc. Ea nu redă forma de gîndire și de exprimare a lui Dumnezeu¹², ci este adevăr divin exprimat în limbaj omenesc. Există o paralelă între Iisus cel întrupat și Biblie: Iisus era Dumnezeu și om în același timp, divin și uman, îmbinat în Unul singur. Biblia este, tot la fel, o combinație divino-umană. Ce s-a spus despre Hristos poate fi spus și despre Biblie: „Cuvîntul S-a făcut trup și a locuit printre noi” (Ioan 1: 14). Această combinație divino-umană face ca Biblia să fie unică printre lucrările literare. Dumnezeu „a insuflat”¹³ mesajul sau conținutul ideatic prorocilor, nu le-a dictat însă cuvintele: nu avem de-a face cu „scriere automată”, ca la Jung. Instrumentul uman-transmițător al mesajului, în procesul scrierii nu este depozitat de propria-i individualitate, rațiune, integritate sau personalitate. Într-o măsură oarecare, relația dintre Moise și Aaron ilustrează legătura dintre Duhul Sfînt și scriitor: Dumnezeu i-a spus lui Moise: „Iată că te fac Dumnezeu pentru faraon, și fratele tău Aaron va fi profetul tău” (Exod 7: 1; 4: 15-16). Moise îl informa pe Aaron despre soliile lui Dumnezeu, iar Aaron, la rîndul său, le comunica faraonului, în propriul limbaj și în stilul său. Tot la fel, scriitorii Bibliei au transmis poruncile și mesajele divine în propriul stil și limbaj. Aceasta explică de ce vocabularul și sintaxa cărților Bibliei diferă și reflectă educația și cultura fiecărui scriitor. În formă, deci, Biblia se prezintă ca expresie nedesăvîrșită și limitată a limbajului omenesc, purtînd amprenta particularității stilistice și culturale a fiecărui scriitor.

Această trăsătură formală ce caracterizează stilul biblic-religios are drept rezultat particularizări sintactico-pragmatice diferite ale *semanticii polifoniei concordante*. În textul paulin al *Epistolei către Romani*, descoperim *patru forme de actualizare* a acesteia, și anume:

- *forma comentariului incident de conformitate* – exemplele cele mai numeroase, citate în prima parte a lucrării (3)-(22);

¹² Există o singură ocazie cînd Dumnezeu a rostit și a scris exact cuvintele Sale, și anume cele Zece Porunci. Ele au o alcătuire divină, nu umană (Exod 20: 1-17; 31: 18; Deuteronom 10: 4-5). Totuși, chiar și acestea a trebuit să fie exprimate în limitele limbajului omenesc.

¹³ 2 Timotei 3: 16.

- *forma comentariului justificativ* – exemplele (23)-(33);
- *forma propozițiilor principale din planul comunicării propriu-zise* – exemplele (34)-(40);
- *forma structurilor anacolutice (justificative sau principale) cu jonctiv suspendat și verbum dicendi subînțeles* (41)-(44).

Cităm, în continuare, ultimele trei forme de exprimare a semnificării conformității cu Scripturile.

- (23) Tu, care te fălești cu Legea, necinstești pe Dumnezeu prin călcarea acestei Legi? **Căci** „din pricina voastră este hulit Numele lui Dumnezeu între Neamuri”, **după cum este scris.** (Rom. 2: 23-24)
- (24) Dacă Avraam a fost socotit neprihănit prin fapte, are cu ce să se laude, dar nu înaintea lui Dumnezeu. **Căci ce zice Scriptura?** „Avraam a crezut pe Dumnezeu, și aceasta i s-a socotit ca neprihănire.” (Rom. 4: 2-3)
- (25) Fericirea aceasta este numai pentru cei tăiați împrejur sau și pentru cei netăiați împrejur? **Căci zicem** că lui Avraam credința „i-a fost socotită ca neprihănire.” (Rom. 4: 9)
- (26) Deci ce vom zice? Nu cumva este nedreptate în Dumnezeu? Nicidecum! **Căci El a zis lui Moise:** „Voi avea milă de oricine-Mi va plăcea să am milă; și Mă voi îndura de oricine-Mi va plăcea să Mă îndur.” (Rom. 9: 14-15)
- (27) Așadar, nu aîrnă nici de cine vrea, nici de cine aleargă, ci de Dumnezeu care are milă. **Fiindcă Scriptura zice lui faraon:** „Te-am ridicat înadins, ca să-Mi arăt în tine puterea Mea și pentru ca Numele Meu să fie vestit în tot pământul.” (Rom. 9: 16-17)
- (28) Dar nu toți au ascultat de Evanghelie. **Căci Isaia zice:** „Doamne, cine a crezut propovăduirea noastră?” (Rom. 10: 16)
- (29) Dar întreb iarăși: „N-a știut Israel lucrul acesta?” Ba da; **căci Moise, cel dintâi, zice:** „Vă voi întărîta la pizmă prin ceea ce nu este neam, vă voi ațuța mînia printr-un neam fără pricepere.” (Rom. 10: 19)
- (30) Întreb, dar: „A lepădat Dumnezeu pe poporul Său?” Nicidecum! **Căci** și eu sînt israelit, din sămînța lui Avraam, din seminția lui Beniamin. (Rom. 11: 1)
- (31) Preaiubiților, nu vă răzbunați singuri; ci lăsați să se răzbune mînia lui Dumnezeu; **căci este scris:** „Răzbunarea este a Mea; Eu voi răsplăti”, zice Domnul. Dimpotrivă: dacă îi este foame vrăjmașului tău, dă-i să mănînce; dacă-i este sete, dă-i să bea; căci dacă vei face astfel, vei îngrămădi cărbuni aprinși pe capul lui.” (Rom. 12: 19-20)
- (32) Dar pentru ce judeci tu pe fratele tău? Sau pentru ce disprețuiești tu pe fratele tău? Căci toți ne vom înfățișa înaintea scaunului de judecată al lui Hristos. **Fiindcă este scris:** „Pe viața Mea Mă jur, zice Domnul, că orice genunchi se va pleca înaintea Mea și orice limbă va da slavă lui Dumnezeu.” (Rom. 14: 10-11)

Notă. Este de remarcat comportamentul identic, din punct de semantic și formal, al structurilor justificative cu cele incidente de conformitate:

- (33) Dar nu toți au ascultat de Evanghelie. **Căci Isaia zice:** „Doamne, cine a crezut propovăduirea noastră?” (Romani 10: 16)

În exemplul (33):

- *semantic*, fraza justificativă nu exprimă cauza sau motivul acțiunii exprimate de verbul din propoziția anterioară, cu care se relaționează; aceasta, deoarece fraza explicativă nu determină conținutul unui termen din unitatea precedentă, ci vizează *actul enunțării precedente*, reprezentând *justificarea acestui act*;
- *semantic și formal*, circumstanțialul de cauză depinde de regentul verbal din propoziția regentă; or, comentariul justificativ (concretizat aici printr-o frază justificativă) *se referă la comunicarea precedentă* (aici, propoziție) *considerată în ansamblul ei*, cu posibila focalizare a unei informații vehiculate de unul din constituenții acestuia;
- *formal*, circumstanțialul de cauză poate fi însoțit sau nu de virgulă, în funcție de poziția față de verbul regent, în timp ce comentariul justificativ este obligatoriu însoțit de mărci prozodice cărora, în codul scris, le corespund diferite semne de punctuație: aici, semnul punctul.

- (34) și, măcar că sînt sămînța lui Avraam, nu toți sînt copiii lui Avraam; **ci este scris**: „În Isaac vei avea o sămînță care-ți va purta numele.” (Rom. 9: 7)
- (35) **Și** Isaia merge cu îndrăzneala pînă acolo că **zice**: „Am fost găsit de cei ce nu Mă căutau; M-am făcut cunoscut celor ce nu întrebau de Mine.” (Rom. 10: 20)
- (36) **Pe cînd**, despre Israel **zice**: „Toată ziua Mi-am întins mîinile spre un norod răzvrătit și împotrivor la vorbă.” (Rom. 10: 21)
- (37) **Și** David **zice**: „Masa lor să li se prefacă într-o cursă, într-un laț, într-un prilej de cădere și într-o dreaptă răsplătire. (10) Să li se întunece ochii ca să nu vadă, și spinarea să le-o ții mereu gîrbovită.” (Rom. 11: 9-10)
- (38) **Este zis iarăși**: „Înveseliți-vă, Neamuri, împreună cu poporul Lui.” (Rom. 15: 10)
- (39) **Și iarăși**: „Lăudați pe Domnul, toate neamurile; slăviți-L, toate noroadele.” (Rom. 15: 11)
- (40) **Tot astfel și Isaia zice**: „Din Iese va ieși o Rădăcină care Se va scula să domnească peste Neamuri; și Neamurile vor nădăjdui în El.” (Rom. 15: 12)
- (41) Tu, care te fălești cu Legea, necinstești pe Dumnezeu prin călcarea acestei Legi? **Căci** „din pricina voastră este hulit Numele lui Dumnezeu între Neamuri”, **după cum este scris**. (Rom. 2: 23-24)
- (42) În adevăr, nu este nici o deosebire între iudeu și grec; căci toți au același Domn, care este bogat în îndurare pentru toți cei ce-L cheamă. **Fiindcă** „oricine va chema Numele Domnului va fi mîntuit.” (Rom. 10: 12-13)
- (43) Dar eu întreb: „N-au auzit ei?” Ba da; **căci** „glasul lor a răsunat prin tot pămîntul, și cuvintele lor au ajuns pînă la marginile lumii.” (Rom. 10: 18)
- (44) **Și iarăși**: „Lăudați pe Domnul, toate neamurile; slăviți-L, toate noroadele.” (Rom. 15: 11)

Așa cum se poate observa, ultimele trei forme de exprimare a semanticii polifoniei concordante au o frecvență mai redusă în comparație cu comentariul incident de conformitate. Totuși, prin conținut, geneză și funcții, toate aceeași valoare *structurală și structurantă* în discurs: semantica pe care o actualizează ele condiționează și

legitimează identitatea textului sacru. Constatăm deci, că, în timp ce *semantica* conformării propriiei voci la vocea Sfințelor Scripturi este o *particularitate de conținut a stilului funcțional religios*, forma de exprimare a acesteia reflectă alegerea individuală a scriitorului, deci este o *particularitate a discursului individual*. În concluzie, comentariul incident de conformitate din *Epistola lui Pavel către Romani* se impune, prin frecvența întrebuirii, ca structură stereotipă cu valoare funcțională, pozitivă, și reflectă, pe de o parte, o stereotipie de conținut a stilului funcțional religios, iar pe de altă parte, o stereotipie formală a stilului individual.

BIBLIOGRAFIE

- Anscombe, Jean Claude, Ducrot, Oswald, 1988. *L'argumentation dans la langue*, Liège-Bruxelles, Pierre Mardaga Editeur
- Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament cu Trimiteri*, 2005. Societatea Biblică Interconfesională din România, trad. Dumitru Cornilescu, București, Editura Societății Biblice Interconfesionale din România
- Eugen Coșeriu, *Prelegeri și conferințe (1992–1993)*, Iași, 1994. (supliment al „Anuarului de lingvistică și istorie literară”, XXXIII, 1992–1993, Seria A – Lingvistică)
- Dimitriu, C., 2002. *Tratat de gramatică a limbii române, II, Sintaxa*, Iași, Institutul European
- Ducrot, Oswald *et alii*, 1980. *Les mots du discours*, Paris, Les Editions de minuit
- Nagy, Rodica (coord.), 2015. *Dicționar de analiză a discursului*, Iași, Institutul European
- Timofte, Monica, 2005. *Actualitatea sintaxei românești «clasice moderne»*, Iași, Casa Editorială *Demiurg*
- Timofte, Monica, 2015. *Textul ca unitate pragmatico-sintactică*, în „Discurs critic și variație lingvistică. De la frază la text: lingvistică și literatură” (volum coordonat de Rodica Nagy, Mircea A. Diaconu, Alina Nacu), Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, p. 385-392